

DESET LET OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

ÚVODEM

V roce 2022 si právnická veřejnost (a nejen ona) připomíná deset let od přijetí občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., tj. zákona, který svým významem pro celou společnost zaujímá v každém právním řádu své zásadní a nezastupitelné místo. Deset let platnosti občanského zákoníku z pohledu právní historie žádná významná doba není, *cum grano salis* lze říci, že jde teprve o „nezletilého, který není plně svéprávný“. Proto je příliš brzy pouštět se do zásadnějšího hodnocení jeho kvalit a odpovědně zvažovat, zda občanský zákoník s nově formulovanými východisky a sledovanými hodnotami naplnil naděje svých tvůrců. Přijetím občanského zákoníku v roce 2012 se Česká republika zařadila k zemím, které zejména v zeměpisné oblasti bývalých socialistických zemí právní poměry pro osoby soukromého práva nově upravila a naplnila tak „základní účel civilního kodexu, kterým je dát obecný základ právní úpravě soukromých záležitostí osob“.¹ Cesta k přijetí občanského zákoníku nebyla a ani nemohla být jednoduchá, střety mezi zastánci ponechání jen modifikované verze předchozího občanského zákoníku a zcela nového pojetí úpravy soukromého práva nemohly chybět. Pozoruhodná je však rychlost jeho zpracování a přijetí, uvážíme-li historii nejen příprav civilních kodexů v evropském měřítku, nýbrž i jejich aktuálních změn (např. jen reforma závazkového práva ve Francii se připravovala od roku 2004 a byla definitivně přijata až v roce 2016; podle některých zdrojů byla změna závazkového práva BGB z roku 2021 připravována dokonce 25 let).²

Rozhodující kodifikační počín již v podobě schváleného věcného záměru občanského zákoníku byl zahájen v roce 2000,³ aby po dvanácti letech intenzivních prací byl schválen zákonodárcem v roce 2012 s dvouletou legisvakancí lhůtou. Z jiného úhlu pohledu byl občanský zákoník přijat 23 let po roce 1989, tj. roce, ve kterém došlo k zásadní politické, sociální a ekonomické přeměně v České republice. Potvrzuje se myšlenka, že v návaznosti právě na tyto změny dochází k nejdůležitějším legislativním úpravám soukromého práva. Josef Bejček, i když poněkud v jiném kontextu, píše, že „*soukromé právo je sice ve značné míře apolitické*“,⁴ je však usvědčován zkušenosti

¹ ELIÁŠ, K. Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku. In: LAZAR, J. – BLAHO, P. *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe*. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 286.

² RANIERI, F. La nouvelle partie générale du droit des obligations. *Revue internationale du droit comparé*. 2002, Vol. 54, No. 4, s. 942.

³ Srov. ELIÁŠ, K. – ZUKLIŇOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001.

⁴ BEJČEK, J. Rovnost a slabost v soukromém právu jako vůle a představa. In: LAZAR, J. – GAJDOŠOVÁ, M. (eds.). *Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2018, s. 190.

evropské civilistiky o opaku.⁵ Ideologický cíl občanského zákoníku rozejít se diskontinuitně s předchozí legislativní úpravou byl na mnoha místech v průběhu přípravných legislativních prací opakovaně deklarován.

Myšlenku antropocentrismu, k níž se občanský zákoník výslovně hlásí, provádí nejen v ustanovení § 3 odst. 1 (přirozené právo člověka brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny), ale i úpravou ochrany přirozených práv, ochranou lidské důstojnosti, ochranou osobnostních práv včetně odpovídajícího odčinění v případě zásahu do těchto statků. Hodnoty občanským zákoníkem sledované pak ochraňuje i obecnými klauzulemi typu dobré víry, dobrých mravů, veřejného pořádku, zákazem zneužití práva aj. Přiznává významnou a nezastupitelnou úlohu soudům, které jsou povolány k předvídatelnému a spravedlivému uspořádání soukromoprávních poměrů (§ 10 a § 13 občanského zákoníku).

V úvodním slově nelze postihnout všechny nové a nosné myšlenky občanského zákoníku. Nicméně se lze, byť stručně, vyjádřit k otázce naplnění alespoň některých záměrů, se kterými byl zákon uveden do života. Z nich se lze soustředit alespoň na dva. První kodifikační záměr sledoval vytvoření standardního evropského civilního kodexu zbaveného nánosu předchozího politického režimu. Proto „*ústřední myšlenkou projektu bylo připravit český civilní kodex, obsahově odpovídající běžným evropským standardům*“.⁶

Běžným evropským standardem lze rozumět zákonné zakotvení hodnotového systému založeného na demokratickém uspořádání společnosti, systému, ve kterém je stát pro člověka, a nikoliv člověk pro stát, jehož cílem je člověk svobodný, tvořivý, který je omezen při uspořádání svých soukromoprávních poměrů a ve svém právu na štěstí jen v míře nezbytné. Současná globalizovaná společnost ani nepřipouští vytvoření zcela originálního kodexu, který by se dramaticky odchyloval od evropských standardů. Český zákonodárce mohl proto čerpat z mimořádně bohatých inspiračních zdrojů ze zahraničí. Za základ legislativních prací byl vzat návrh revidovaného občanského zákoníku z roku 1937, řadu legislativních podnětů představoval občanský zákoník rakouský, německý, švýcarský, italský, nizozemský, ruský a quebecký. Zohledněna byla Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG), Principy UNIDROIT, zapracovány byly výstupy evropských akademických či studijních skupin (PECL, DCFR, pavijský Code européen des contrats, směrnice o evropské ochraně spotřebitele apod.). Propojit a uspořádat tyto inspirační vnosy do jednotné právní normy tak, aby se nová kodifikace stala koherentní, a přitom přehledná a srozumitelná, bylo zcela jistě úkolem mimořádně obtížným, uvážíme-li, že řada tradičních právních institutů převzatých do českého občanského zákoníku se i v zemi jejich legislativního původu dlouhodobě vyvíjela a jejich výklad se již mohl rozejít se zněním zákonného textu, či text zákona se stal obsolentní.⁷

⁵ LARROUMET, CH. *Le Code civil: instrument de propagande politique: 1804–2004: un passé, un présent, un avenir*. Paris: Dalloz, 2004, s. 225 a násl.

⁶ Srov. ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Praha: Sagit, 2012; ELIÁŠ, *Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku*, s. 286.

⁷ V některých případech došlo proto k převzetí zákonné úpravy, která se i v zemi, odkud byla převzata, používá jen zcela výjimečně (např. jde o ustanovení § 1589 občanského zákoníku, který upravuje převod zůstaviteleho majetku na smluvního dědice již za svého života). Diskusním tématem zůstává i právní úprava svěrenského fondu, jež do českého právního prostředí byla převzata z quebecké právní úpravy. K tomu

Legislativní práce na nových civilních kodexech neprobíhaly na počátku 21. století jen v České republice. Probíhaly více či méně úspěšně v řadě dalších zemích, z nichž lze upozornit zejména na přijetí občanského zákoníku v Rumunsku (Noul Cod civil – zákon č. 287/2009, který nabyl účinnosti dne 1. 10. 2011). Přijatý rumunský občanský zákoník se jako k hlavnímu inspiračnímu ideově legislativnímu zdroji hlásí ke quebeckému občanskému zákoníku.⁸ Za pozornost stojí, že současně s občanským zákoníkem byl přijat i nový, již s novou hmotněprávní úpravou provázaný, procesní předpis. Postup, o kterém v českém právním prostředí můžeme jen snít.

Cílem tohoto úvodu není podrobněji srovnat oba občanské zákoníky, byť přijaté ve shodnou dobu, které se již na první pohled liší v systematice úpravy. Rumunský občanský zákoník neobsahuje obecnou část a kopíruje systematiku občanského zákoníku Québecu shodně rozšířenou i o úpravu mezinárodního práva soukromého. Oba zákoníky ve svých úvodních ustanoveních (v Rumunsku pod názvem Titre préliminaire) představují základní filozofické myšlenky (ideje), jakož i základní principy nové občanskoprávní regulace. Komentář k rumunskému občanskému zákoníku výslovně vypočítává zdroje, které zákonodárce vedly k formulaci či převzetí preliminárních ustanovení. Byl to španělský občanský zákoník (čl. 1–16), švýcarský občanský zákoník (čl. 1–10), italský (čl. 1–16), portugalský (čl. 1–13) a quebecký. Dalšími inspiračními zdroji byl občanský zákoník rumunský z roku 1940 a doktrinální a jurisprudenciální vnosy.⁹

OBČANSKÝ ZÁKONÍK A PRÁVO OBCHODNÍ

V době vrcholícího kodifikačního úsilí v České republice vyslovuje profesor z Univerzity ve Štrasburku a ředitel francouzsko-německého centra v Saarbrückenu Claude Witz myšlenku, že každý moderní zákonodárce je v zemích románsko-germánského okruhu postaven před dva zásadní teoretické problémy, které musí při legislativním uspořádání občanského zákoníku rozhodnout. Předně jde o vyřešení vztahu občanského a obchodního práva. Vyřešení této otázky se promítá do legislativní úpravy, která buď zachová jednotnou úpravu občanského a obchodního práva v jednom kodexu, anebo zvolí svébytnou existenci kodexu občanského a obchodního.

Zvolená národní legislativní řešení se přitom zásadně liší. Některá směřují k zachování autonomie obchodního práva, kterou respektuje např. model francouzský, německý či španělský.

Zařazení obchodní úpravy přímo do občanského zákoníku zvolil kodex švýcarský, italský, z poslední doby nizozemský, ruský, brazilský, a to zejména s odůvodněním, že zvláštnosti obchodního práva v oblasti závazkového práva nejsou tak významné, aby odůvodňovaly existenci autonomního kodexu. Proto lze vyhledat ve švýcarském civilním a závazkovém kodexu úpravu jak jednotlivých forem obchodních společností, tak

srov. zasvěcený výklad v monografii: LEDERER, V. *Fiducie a svěřenský fond*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021.

⁸ BORCAN, D. – CIURUC, M. – LAPORTE-LEGEAIS, M.-E. *Nouveau Code civil Roumain: traduction commentée*. Paris: Juriscope – Dalloz, 2013, s. 1.

⁹ Tamtéž.

i jednotnou právní úpravu závazkového práva pro všechny subjekty soukromého práva. Podobně Principy evropského smluvního práva, Gandolfiho projekt i Společný referenční rámec směřují k jednotnému nerozštěpenému konceptu úpravy.¹⁰ Podle Ewouda Hondiusa je „v rovině hmotného práva pojem obchodního práva přežitkem“.¹¹ Jednotná úprava komercializovaného občanského zákoníku byla diskutována a shodně přijímána při kodifikaci soukromého práva v bývalých socialistických zemích, konkrétně na Slovensku, v Polsku i v Maďarsku.¹² S odstupem času lze konstatovat, že kodifikace občanského práva se zdařila jen v Maďarsku, legislativní práce na nové soukromoprávní úpravě probíhají čas od času i na Slovensku, v Polsku byly práce na novém občanském zákoníku (projekt z roku 2008) zastaveny v roce 2015 (k dispozici tak stále zůstává již dříve publikovaná obecná část).¹³

Český zákonodárce správně vyhodnotil předchozí právní úpravu sestávající se ze současné existence občanského zákoníku a zákoníku obchodního jako nevyhovující, nerespektující zásadní požadavek kladený na občanské právo jako právo obecné a obchodní právo jako zvláštní právo soukromé, a proto obchodní zákoník zrušil. Legislativně byly obchodní korporace upraveny v samostatném zákoně č. 90/2012 Sb., závazkové právo je pak upraveno pro obchodní i občanskoprávní poměry společně ve čtvrté části občanského zákoníku.

OBČANSKÝ ZÁKONÍK A PRÁVNÍ OCHRANA SPOTŘEBITELE

Druhým sporným momentem legislativního řešení právní úpravy soukromého práva je o začlenění právní ochrany spotřebitele přímo do občanského zákoníku, anebo přijetí zcela samostatného spotřebitelského kodexu.¹⁴

V Evropě zůstává jednotná občanskoprávní úprava pokrývající i ochranu spotřebitele např. v nizozemském občanském zákoníku, jakož i v občanském zákoníku německém (po modernizující novele závazkového práva provedené v roce 2001). Naopak samostatné kodexy spotřebitelského práva lze nalézt v Rakousku, Belgii, Portugalsku, Itálii, Lucembursku a ve Francii. Otázka zařazení právní ochrany spotřebitele byla živě diskutována i v období přípravy českého občanského zákoníku, v jejímž průběhu byly

¹⁰ Srov. WALD, A. – MARTINS-COSTA, J. – CUNHA, A. S. – CUNHA, A. DOS S. *Code civil brésilien*. Paris: Société de législation comparée, 2009, s. 30 a násl.

¹¹ HONDIUS, E. Rekodifikace holandského soukromého práva. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 30.

¹² LAZAR, J. Východiska a zásady kodifikácie slovenského súkromného práva. In: LAZAR, J. – BLAHO, P. *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe*. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 286; RADWAŃSKI, Z. Arbeiten an der Kodifizierung des Zivilrechts in Polen. In: LAZAR, J. – BLAHO, P. *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe*. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 255–260; VÉKAS, L. Grundzüge des ungarischen Entwurf zu einem neuen Zivilgesetzbuch. In: LAZAR, J. – BLAHO, P. *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe*. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 243 a násl.; VÉKAS, L. O návrhu nového občanského zákoníku. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 101 a násl.

¹³ MACHNIKOWSKI, P. a kol. *Kodeks cywilny: księga I: część ogólna: projekt z objaśnieniami*. Warszawa: C. H. Beck, 2017, s. 3.

¹⁴ WITZ, C. Regards d'un juriste européen sur le nouveau code civil brésilien. In: WALD, A. – MENDES, G. F. (eds.). *Code civil brésilien*. Paris: Société de législation comparée, 2009, s. 29–45.

zdůrazňovány jak klady, tak i zápory toho kterého řešení. Obavy vyjadřované k zařazení ochranných ustanovení spotřebitele do občanského zákoníku byly vedeny snahou zabránit eventuálním změnám občanského kodexu v případě, že by tato ochranná ustanovení byla často měněna v důsledku přijatých změn na evropské úrovni. Průběh přípravných legislativních prací dosvědčuje, že přijatý formát úpravy, tj. zařazení ustanovení o ochraně spotřebitele přímo do občanského zákoníku, který byl nakonec přijat,¹⁵ nebyl zvažován jako jediný možný. Současné, byť přípravné, legislativní náměty však stále vzbuzují pochybnosti o vhodnosti přijatého řešení (srov. problematiku obětí nekalých obchodních praktik, zavedení preventivních kontrol formulářových smluv, promítnutí směrnic upravujících odpovědnost z vadného plnění aj.).

Nelze přehlédnout, že bohatá legislativní činnost v Evropě na počátku 21. století probíhající v řadě evropských zemí v oblasti soukromého práva byla sledována nejen akademiky s velkou pozorností a je označována za druhou evropskou kodifikační vlnu.¹⁶

Vůli překonat národní zvláštnosti v soukromoprávních kodexech, kterými se státy kdysi oddělily od svých sousedů, jasně vyjádřil velký zastánce unifikovaného soukromého evropského práva a přední vědecká osobnost Společného referenčního rámce Christian von Bar. Jednoznačně odmítl názor, že by existovalo (samostatné) německé, francouzské, anglické nebo české obligační právo. Naopak vyzdvihl, že existuje „celoevropské soukromé právo, o tom nemůže vědecké poznání, ke kterému jsme dnes dospěli, vůbec pochybovat“.¹⁷

JAZYK ZÁKONA

V evropském právním prostoru se při zkoumání srozumitelnosti a přívětivosti použitého právního jazyka v občanských kodexech již tradičně poměřuje text švýcarského občanského kodexu s německým BGB. Shoda však je pouze v tom, že oba kodexy se z pohledu srozumitelnosti psaného textu dramaticky rozcházejí.

Tvůrce švýcarského občanského zákoníku Eugen Huber nechtěl pro Švýcarsko „žádný akademický občanský zákoník s velmi sofistikovanou pojmoslovností a systematikou, která spíše dovolovala logickou dedukci [...] švýcarský zákon byl určen pro muže nebo ženu z ulice a měl představovat čitelný a v podstatných rysech pochopitelný právní předpis. Zákon měl mluvit jazykem myšlení lidí. Chybějí proto abstraktní pojmy a popisy.“¹⁸

¹⁵ ELIÁŠ, *Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku*, s. 293–294.

¹⁶ BAR, CH. VON. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 11; srov. TICHÝ, L. Kodifikace českého soukromého práva v evropských souvislostech. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 47–70; ELIÁŠ, K. Osnova nového občanského zákoníku z hledisek systematických a strukturálních. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 149 a násl.

¹⁷ BAR, c. d., s. 14.

¹⁸ WIDMER, P. Helvetské úvahy nad návrhem nového českého občanského zákoníku. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 125 a 127; srov. KRAUS, J. Lingvistovy poznámky k textu občanského zákoníku. In:

Literatura oproti tomu označuje jazyk BGB za abstraktní a vědecký, přičemž jednotlivá ustanovení jsou formulována s pozoruhodnou technikou. Německý zákonodárce nemluví vždy jazykem všech občanů, není to zákon přístupný všem, je to juristické dílo pro juristy. Již v roce 1900 byl BGB označován jako dílo profesorů pro ostatní profesory. Negativní prvky BGB jsou spatřovány v suchosti jeho textu, v jeho těžkosti, která je ještě umocněna délkou jednotlivých ustanovení a častými odkazy.¹⁹ Stejně osobité hodnocení si BGB vysloužil o 100 let později v důsledku přijaté novely závazkového práva.²⁰

Porovnáme-li text českého občanského zákoníku s oběma uvedenými kodexy, zůstává porozumění jeho textu někde uprostřed. Nepřekypuje jazykovou elegancí ani lehkostí švýcarského kodexu, ale nedosahuje ani tajemných zákrut německého a (zejména) nizozemského kodexu, i když přichýlení k německému modelu je zřetelnější. Na tom nemůže nic změnit kladné hodnocení textu renomovanými lingvisty. S odstupem deseti let lze již jen s úsměvem připomenout ustrnutí české právnické obce, která se musela naučit pracovat s termíny jako je pacht, rozhrada, výprosa, přestavek, závdavek a další, které se do občanského zákoníku po letech vrátily.

OBČANSKÝ ZÁKONÍK A AUTONOMIE VŮLE

Autonomie vůle představuje základní ideové východisko občanského zákoníku. Ta představuje jeden ze základních kamenů kodifikace občanského zákoníku. Shodnou myšlenku formuloval v roce 2002 švýcarský Le Tribunal fédéral suisse, který konstatoval, že soukromé právo spočívá na principu privátní autonomie.²¹ Rovněž německá teorie z ní shodně vychází a představuje pro ni rozhodující dogma (*Privatautonomie*), jež se s ohledem na potřeby obchodního styku realizuje jako smluvní svoboda, která tak vyjadřuje potřeby individualistické a liberální společnosti. V souvislosti s hodnocením německého přístupu zdůrazňují zejména francouzští znalci německého práva skutečnost, že německá teorie se nezabývá komutativní spravedlností, která je naopak příznačná pro filozofickou koncepci francouzské teorie smluvního práva. Podle jejich názoru se německá teorie přidržuje přísně formálního požadavku ekvivalence plnění stran, ignoruje sociální nerovnosti, rozdíly v ekonomické síle stran, situace v úpadku nebo v krizích.²² Připouštějí však, že lze pouze hovořit o smluvní spravedlnosti.

Code civil z roku 1804 i jeho modernizace závazkového práva roku 2016 se hlásí k jinému filozofickému základu, nikoliv k „chimérické autonomii vůle“, nýbrž ke komutativní spravedlnosti vytvořené Aristotelem a provedenou sv. Tomášem Akvinským. Přitom je zásadní otázkou, jak zajistit spravedlnost ve smluvních vztazích, neboť ta spočívá v ekvivalenci plnění, která smluvní strany jako nejlepší soudci svých zájmů

ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 175 a násl.

¹⁹ PÉDAMON, M. *Code civil allemand*. Paris: Juriscope – Dalloz, 2020, s. 10.

²⁰ RANIERI, C. D., s. 957 a 958.

²¹ Srov. *Principes contactuels communs, coll. « Droit privé comparé et européen »*. Paris: Société de législation comparée, 2008, Vol. 7, s. 30.

²² PÉDAMON, M. *Le contrat en droit allemand*. 2ème éd. Paris: LGDJ, 2004, s. 17–19.

skutečně chtěly.²³ K tomu lze uvést nové znění ustanovení čl. 1168 Code civil (po novele z roku 2016), které říká, že v synalagmatických závazcích není nevyváženost plnění smluvních stran důvodem k neplatnosti smlouvy, ledaže by zákon stanovil jinak.

Josef Bejček k uvedenému poznamenává, že zatímco korektivní (komutativní) spravedlnost si strany zajišťují svou interakcí samy (a je doménou práva soukromého), distributivní (rozdělovací) spravedlnost vyžaduje prostředníka externích hodnot a zájmů (a zabezpečuje ji stát či z jeho pověření jiná moc veřejná) jako projev práva veřejného.²⁴

K celkovému zřejmě již nadčasovému hodnocení občanského zákoníku lze uvést slova významného představitele evropské civilistiky Pierra Widmera, který se k návrhu českého občanského zákoníku vyjádřil slovy: „Autoři návrhu se evidentně snažili o to vytvořit dílo pro 21. století, které se orientuje ve svém mezinárodním okolí a nechává se jím inspirovat. Současně však cítím, že minulost není popřena, nýbrž je navazováno na určitou tradici, která je vždy ještě živá, neboť rakouský občanský zákoník přetrval své dvě století života vlastně s velkou elegancí a vlastní vitalitou.“²⁵

SYSTEMATIKA ZÁKONA A PŘÍSPĚVKY AUTORŮ

Občanský zákoník je co do úpravy mimořádně rozsáhlý (3081 ustanovení). Pozitivní či negativní hodnocení tohoto rozsahu je však ošidné, protože občanský zákoník mj. začlenil do své úpravy podrobnou úpravu právnických osob, rodinné právo, bytové spoluvlastnictví, pojištění.

Systematické řešení občanského zákoníku spočívá v rozlišení obecné a zvláštní části, přičemž obě jsou strukturovány do jednotlivých hlav (a dalšího členění právní úpravy). Obecná část občanského zákoníku se blíží úpravě BGB. Přestože BGB v úvodu neobsahuje ustanovení k předmětu úpravy a jejím základním zásadám (jak to činí hlava I části první občanského zákoníku), pak členění na hlavy o osobách, věcech, právních skutečnostech (stěžejním pojmem zůstává i u nás pojem právního jednání, nikoliv smlouvy) a důsledcích uplynutí lhůt těží právě z něho. Na obecnou část navazuje část zvláštní, v jejímž čele stojí úprava rodinného práva v části druhé, následuje část třetí o absolutních majetkových právech včetně úpravy dědického práva a konečně část čtvrtá o relativních majetkových právech a odpovídající úpravě závazků. V páté části jsou obsažena ustanovení přechodná a závěrečná. Zvolený způsob uspořádání občanského zákoníku je logický a dostatečně přehledný.

I když se občanský zákoník přiklonil k historické tradici soukromoprávní úpravy (především k návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937, který jenom velmi opatrně poupravil obecný občanský zákoník z roku 1811), vykročil i směrem

²³ CHÉNÉDÉ, F. De l'autonomie de la volonté à la justice commutative: du mythe à la réalité. *Droit & philosophie: annuaire de l'Institut Michel Villey*. 2012, Vol. 4, s. 155–181; CHÉNÉDÉ, F. *Le nouveau droit des obligations et des contrats*. Paris: Dalloz, 2018, s. 30.

²⁴ BEJČEK, c. d.; srov. také HURDÍK, J. Spravedlnost občanského práva. In: LAZAR, J. – GAJDOŠOVÁ, M. (eds.). *Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2018, zejm. s. 166.

²⁵ WIDMER, c. d., s. 134.

k určité modernizaci (právo na náhradu škody).²⁶ Vzal do úvahy rovněž některé mezinárodní, či přesněji řečeno unijní prvky a návrhy principů smluvního práva Evropské unie.²⁷

Systematika občanského zákoníku se stala inspirací i pro zvolení uspořádání sledu článků jednotlivých autorů. Do předkládaného monotematického čísla časopisu k desátému výročí přijetí občanského zákoníku přispěli přední představitelé české i slovenské civilistiky. Kolektiv autorů je tvořen jak členy katedry občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, tak zástupci dalších právnických fakult v České republice (Masarykovy univerzity, Univerzity Palackého v Olomouci nebo Západočeské univerzity v Plzni) a na Slovensku.

S ohledem na rozsah právní úpravy se autoři soustředili nejenom na analýzu a hodnocení zvoleného tématu, ale také na hodnocení právní úpravy, místy třeba kritické, přičemž hlavním cílem nebylo jen srovnání s právní úpravou předchozí, nýbrž na řadě míst dokázali předložit i aktuální pohled komparativní

Nechybí ani pohled procesní. Lze si jen postesknout, že dosud nebyl přijat procesní předpis, který by byl s hmotněprávní úpravou provázaný lépe, než jak činí občanský soudní řád z roku 1963. I když byl zpracován a k projednání předložen věcný záměr civilního řádu soudního, k jeho přijetí nedošlo. Pro současný stav občanského soudního řádu je příznačné, že postrádá jednotnou koncepci, v důsledku čehož jsou jeho ustanovení obtížně vyložitelná a aplikovatelná. To bude třeba do budoucna napravit.

Výsledkem snahy autorů je předložený soubor odborných příspěvků soustředící se na vymezenou oblast občanského zákoníku či na jeho dílčí problematiku. Jeden z hlavních autorů francouzského Code civil Jean-Étienne-Marie Portalis napsal v *Discours préliminaire du premier projet de Code civil*, že dobré civilní zákony jsou to nejlepší, co si lidé mohou navzájem dát. Přejme si proto, aby i český občanský zákoník byl po mnoha dalších letech své účinnosti takto příznivě hodnocen.

prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
dvorak@prf.cuni.cz

JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
sedlacek@prf.cuni.cz

<https://doi.org/10.14712/23366478.2022.12>

²⁶ PELIKÁNOVÁ, I. – PELIKÁN, R. Úvod ke komentáři. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. XLII.

²⁷ Tamtéž.